

lisaku mälumäng 21.01.24

KÜSIMUSED

1. Linus Torvalds on Soome arvutiteadlane, kes on ühe mõjukaima tarkvara algataja ja autor. Ta alustas selle tarkvara arendamisega 1991. aastal ning tegeleb sellega tänase päevani, kuigi tänaseks on otseselt tema kirjutatud umbes 2% sellest tarkvarast. Millise tarkvaraga on tegu? (1p)
2. Aastal 1894.-1895. aastal ehitati Austini linnakesse Texas 31 torni. Kõik tornid olid 50 meetri kõrgused ja teineteisega praktiliselt identsed. Sarnaseid torne on ehitatud ka teistesse linnadesse, kuid praktiliselt kõik tol eesmärgil rajatud tornid lammutati 20. sajandi jooksul. Praegu on alles 13 torni, mis on Austinis endiselt töökorras. Tõlgituna võib neid torne kutsuda ka kuutornideks- Mis oli nende tornide praktiline eesmärk? (1p)
3. Kelle või mille järgi sai nime Tartus tegutsenud kunstiuhing Pallas? (1p)
4. Atacama kõrbesse Tšiilis ehitatakse praegu kompleksi nimega "Eriti Suur". Ehitamist alustati aastal 2017 ja kasutusele loodetakse ehitist võtta aastal 2028. Selle eelkäija "Väga Suur" võeti kasutusele aastal 1999. Mis sorti ehitisega on tegu? (1p)
5. Taasiseseisvunud Eesti kõige pikemalt järjest ametis püsinud peaminister on suure eduga Andrus Ansip (13.04.2005 - 26.03.2014), kes oli peaminister järjestikused 3272 päeva kolme erineva valitsusega. Kes on aga selles järjestusel teisel kohal? (1p)
6. Pildil kujutatud objekt asub umbes 11 kilomeetrit Kilpsijärvi külast läänes. Betoonist rajatis pärineb 1926. aastast, kuid võib väita et asupaik valiti välja juba 1897. aastal Venemaa ja Norra poolt. Mida tähistab kujutatud rajatis? (1p)

7. Inglismaal Sussexi maakonnas Lewesis asuvas pubis toimub omapärane võistlus juba 40 aastat. Viimane meister ja rekordiomanik treenis võistlusteks kuullaagritega, tänu millele suutis visata müstilised 44m. Mis võistlused? (1p)
8. Kuulajate tungival nõudmisel naases raadio Skyplus programmi uuesti tõlkelugu. Tegemist on saatega, kus võõrkeelsetele lugudele antakse eestikeelne hääl. Kes on see tuntud eestlane, kes annab välismaistele lugudele eestikeelse hääle? (1p)
9. Vastavalt Tartu linna traditsioonile, leiavad nad oma raekoja platsi jõulukuuse vabatahtlikkuse alusel. Kui kellelgi on ilus puu 100 km raadiuses, mida on kavas nii või naa langetada, saadab linn nii langetajad kui transpordi. 2023. aasta kuusk aga valmistas osalise pettumuse, kuna transportija ei fikseerinud kogu kuuske korralikult ning osad oksad said teel kannatada.

Spekuleeriti lausa, et sellest saab läbi aegade koledaim jõulukuusk. Mis külast tõi Tartu linn oma kuuse 2023? (1p)

10. Eelmisel aastal muutus Rootsi ja Norra vaheline piir nii, et Rootsi võitis 500 m². Selle soolapikese vahetamise käigus tehti isegi ühe maaomaniku vara pooleks. Mis oli muutunud viimase 25 aastaga, et piiri oli tarvis liigutada? (1p)

11. Prantsusmaa on üks Euroopa vanimatest ja suurimatest riikidest. Pindalalt ongi ta kõige suurem oma 663 886 km². Riigil on 18 haldusüksust ning kokku elab Prantsusmaa territooriumil üle 68 miljoni inimese. Mis riigiga on Prantsuse Vabariigil aga pikim maismaapiir? Selle riigiga on maha peetud ka niinimetatud Homaarisõda. (1p)

12. Saksamaa infrastruktuur on tohutu. Ainuüksi bussijaamu on 526, peatusi nii palju, et ma ei leidnud täpset arvu. Siiski on Saksamaal 11 bussipeatust, kus pole kunagi ükski buss peatunud. Hiljuti tekkis üks säärane veider peatus ka Rootsi. Kõik need peatused seostuvad teatud tüüpi asutustega, mille eest nad ka seisavad. Mis tüüpi asutustega on tegu või mis on nende peatuste funktsioon? (1p)

13. Alexander Graham Bell leiutas telefoni ja tegi esimese kõne 1876. aastal. Eestisse jõudis esimene telefoniseade juba järgmise aasta lõpuks. Demonstratsioon toimus Tartus Jaani kiriku juures, kus tehti ka esimene kõne. Nimetage esimene eestlane, kes tegi telefonikõne. (1p)

14. Tänapäevaks on ka meil telefonitsi kõneldes juurdunud tervituseks saksapärase "hallo", mis omakorda tulenes Thomas Alva Edison populaarsemaks "hello'st". Esimese telefoni leiutajal Bellil oli aga hoopis teistsugune sõna mõttes kõnede alustamiseks, mis ilmselt seostub meil ühe palju spetsiifilisema valdkonnaga. Mis oli see tervitus? (1p)

15. USA Georgia osariigi Ateena linnas South Finley ja Dearing Streeti nurgal on üks eripärane tammepuu, mida muuhulgas nimetatakse ka Jacksoni tammeks. Kolonel William Henry Jacksoni jaoks oli sellel nurgal kasvanud puu väga oluline, mistõttu tegi ta oma testamendis (millalgi enne 1890. aastat) puu pärandamisel koos maaga 8 jala raadiuses kummalise lükke. Praegu kuulub maalapp küll esimese pärija järeltulijale kuna esimene langes 1942, kuid omandisuhe on tugevalt juurdunud ning seal praegugi kasvav puu kaitstud. Nimetage maalapi esimene või praegune omanik. (1p)

16. Võiks arvata, et internetis ning popkultuuris levinud OMG (Oh My God) on hiljutine leitud kõnekeelse väljendi kiireks trükkimiseks. Lühendit kasutas esimesena tegelikult juba 1917 aasta septembris parun John Fisher oma kirjas, milles kirjutab, et saksa merevägi toetab maavägede operatsioone Tallinna vallutamisel. Kellele oli too kiri adresseeritud? Tema eluajaks oli 30.11.1874 – 24.01.1965. (1p)

17. Kui Narvataguse ja Petserimaa alad 1920. aastal Tartu rahuga Eesti Vabariigi koosseisu arvati, tekkis suuremal osal sealsetel elanikel kohustus teha üks otsus, mis ülejäänud Eesti kodanikel tuli teha umbes 100 aastat varem. Mida pidid nende alade inimesed tegema? (1p)

18. Rapla kandis sai üks perekond endale perenimede andmisel mõisast nimeks Kohalikud eestlased hakkasid aga nende jaoks kasutama nime "Vürst" ning ka selliselt sai perenimi kirja ka kirikuraamatusse. Tõenäoliselt oli neile antud nimi aga hoopis teise tähenduse ja kirjapildiga. Mis nimi Vürstidele tegelikult anti? (1p)

19. Jannseni välja antud Perno Postimeest peetakse eestikeelse ajalehena oluliseks rahvusliku liikumise käivitajaks. Siiski polnud see esimene eestikeelne ajaleht. Esimeseks eestikeelseks

ajaleheks peetakse 1. märtsist 1806 ilmuma hakanud Tartu maa rahva Näddali-Leht. Ajaleht oli Tartu murdes ning nagu nimigi viitab, avaldati seda igal nädalal. Miks tollel ajalehel polnud Pärnu postimehega sarnast mõju? (1p)

20. Mis lind valiti tänavu aasta linnuks? (1p)

21. See 2023. aastal välja lastud singel on pühendatud tol aastal lahkunud Arno (Arch) Veimerile, kes on ka üks sõnade autoritest. Esitaja ja sõnade kaasautor (42) kommenteeris heliteost: "See on mitmetasandiline lugu, mis kannab endas mõtet, et erilisi inimesi meie eluteel tuleb osata hoida ja väärtustada. Kuigi jäljed, mille nad meie südameisse jätavad, on igavesed, on aeg nende seltsis alati piiratud." Küsime laulu esitajat ja pealkirja. Vihjeks veel kaks salmi laulust. (2p)

Kõik oli selge niikuinii

Ei kõlanud huultelt sõnagi

Midagi muud ei olnudki Vaid liblikad koidust ehani

Ooo... üks süda tumepunaselt helgib Läbi külma siidikleidi

Peegelpildis sinule

22. Viimasel paaril kuul on kuumaks teemaks Jeemeni shia separatistidest hutide vägiteod Punase mere laevaliikluse kallal. Siiski tehakse laevadega liiklejatele kurja ka mujal. Nimelt on 2020. aastast alates rünnatud purjelaevasid Gibraltari väina lähistel. Eelmise aasta sügise seisuga oli toimunud umbes 500 rünnakut ning neist vähemalt kolm on lõppenud laeva uppumisega. Siiski pole ründajad veel ühtki inimelu nõudnud. Uurijad on hakanud süüaluste rühmitustele andnud ühisnimeks Gladis ning ühe sellise grupi juhiks on Gladis Bianca oma perekonnaga. Spekuleeritakse, et rünnakud on ajendatud kas noorte lollitamisest või mingit laadi veritasust. Kes on ründajateks? (1p)

23. Ameerikas elutsev harksarvik (*Antilocapra americana*) on oma sugukonna ainus elusolev esindaja. Kaugelt ollakse sugulased hirvede, kaelkirjakute ja muude sõralistega. Liik on väga edukas ning ei ole kunagi väljasuremis ohus olnud tänu ühele oma näitajale, milles pole talle konkurenti kogu lääne-poolkeral. Siiski on maailmas üks teine maismaaloom, mis on selles vallas eespool, kuid jääb pikemas perspektiivis nii antud näitajas kui ka edukuses liigina alla. Milles on harksarvik oma poolkera esimene ja maailma teine maismaaloom? (1p)

24. Seda telesaadet tehti aastatel 2003-2018. Kokku vändati 296 alla 50-minutilist episoodi. Osatäitjate hulka kuulusid läbi aegade Scottie Chapman, Jessi Combs, Jon Lung, Brian Loudon, Bisi Ezerioha, Faye Hadley ja veel viis kõige tuntumat peaosalist, keda ei nimeta. Täheleand algas Discovery Channelil, kuid lõpus mindi eetrisse Science Channelil. Ilmselt on seda näidatud ka eesti kanalitel. Mis saade? (1p)

25. Talv on olnud seni parajalt krõbe. Selle talve (17. jaanuari seisuga) külmarekord pandi kirja 4. jaanuaril Narvas $-27,7^{\circ}\text{C}$. Eestimaa üldine külmarekord jäädvustati aga 17. jaanuaril 1940. Mis paigas ja mis temperatuur? (2p)

LISAKÜSIMUSED:

1. Nimetage 2023 spordiaasta tähed: meessportlane, naissportlane, meeskond, treener

2. "Siin me oleme," taaskord üks armastatud eesti film, millest on tulnud rohkem kulda kui Lõuna-Ameerikast. Kuldaväärt tsitaate on hulga, täitke lüngad korrektset. "Mina olen nüüd küll

inime, aga sooga oles paras lasta." jäneseid "Kuigi te olete naine, olete te siiski inimene." harimata "Mõni vahest eksib ära kah." loll "...aga sel teisel, selle juures pead enne ::..... ära sooma kui ringi peale saad." võileiva "Kust sa endale säärase saksa iseloomu oled saanud?" pootsmanni "Ma olen hea inimene, erudeeritud inimene, aga kahjuks liiga " hingeline "Suiti ikke lastakse siia, aga suurema osa aastast peab olema." hullumajas "Mere juures oo ikke rahulik, ega meri sihukesi salli." möürapulla "..... ära sina ise oma elu ela." Keeruliseks "Mina olen inimene, mina olen Tallinast ja mina maksan." nõukogude "Ole vait, muidu ma panen sulle püksi!" kadaka "Ma mõtlesin, et ma ole elus kõik põrgud läbi käinud, aga nõed sa, saatis veel ühe." saatan "Vaata, võim on paergast hea, aga käest nõuab nõnna palju, muudkui öpi-öpi-öpi..." laste "Mu maksad sa välja ühes krae ja nõöpidega!" pintsaku "Kui tüdrukute juurde lähme, on õhtuti toad täis." kõrbelõhna "Ärni! - Mis viga? - Jäi augu vahele kinni." Kohviveski "Ja hunt tegi " auh-auh-auh "Ta tuli õhta meile ja kuldne oli selgas." kuu "Hirm-hirm, see ju sihuke hale ja " äbarik "Ja pea meeles, et naine peab toitma mehe ja last." kuus "Aga kõiksepealt tarvis see sealt laudakatuselt alla tuua." lähker "..... vähem ja ärge kõikide järgi korruga jookske." Jooge "Kuidagi ei saa seda sealt ülevalt alla" lambasihvrit "Ma ei tule alla. Te võite matta mind koos " majaga "Hüppan alla ja ma tahan näha, kas sa mu hauale palkad või ei." orkestri "Kõik muu on tal ka võtts, ainult!" värvimata "Aga soo, hani, soo ma panen sisse." laul